

NADIA
ZEROUALI

‘Ik had hem nog willen ruiken als zichzelf’

Kookboekenschrijver en horecaondernemer Nadia Zerouali (45) was veertien jaar getrouwd toen haar grote liefde Hakim omkwam bij een auto-ongeluk. Ze bleef achter met hun zoontje Tariq, toen een baby van drie maanden oud. Zestien jaar later blikt ze terug op haar rouwproces. “Ik ben hele stukken kwijt van de eerste twee jaar.”

TEKST MINOU OP DEN VELDE ··· FOTOGRAFIE SVEN BENJAMINS

Waar was je toen je hoorde dat je man was overleden?

“Ik was thuis met mijn zusje, zij kwam langs om op de baby te passen, zodat ik even kon bijkomen. Ik lag net te slapen toen de politie aanbeldde. ‘Uw man heeft een ongeluk gehad, wilt u meekomen?’ Mijn burens waren zo lief om mij naar het mortuarium te rijden. Toen ik aankwam, hadden die sukkels hem al gewassen. Dat snap ik, maar ik ben erg gesteld op geuren. Hij rook naar chloor en ziekenhuis, maar ik had hem nog willen ruiken als zichzelf. Hij was Hakim niet meer. Zijn lichaam was nog warm, maar als iemands geur weg is, is iemand zelf ook weg. Ik was helemaal overstuur, maar dat zijn ook dingen waar je je aan vastklampt, want het is fijner om daar boos over te zijn, dan over het feit dat je man dood is. Ik heb twee jaar zijn wasmand aangehouden om af en toe aan zijn kleding te kunnen ruiken. Mijn leven gaat allang weer door, maar laatst huilde ik nog toen de vaatwasser kapot ging, omdat we die ooit samen hadden gekocht.”

Heb je de uitvaart wel op een persoonlijke manier kunnen vormgeven?

“We hebben Hakim een islamitische begrafenis gegeven. Daarbij wordt de koran gereciteerd en wordt het lichaam in witte doeken gewikkeld. We wandelden graag in een bos in Frankrijk bij José, mijn eerste werkgeefster en beste vriendin. Hakim zei altijd dat de rotsblokken daar leken op de rotsen uit het dorp waar hij was opgegroeid. Ik vroeg de boswachter of we zo’n grote kei mochten hebben als grafsteen. Die heb ik zelf met een aanhanger opgehaald. Een jaar of twee heb ik elke donderdag olijftakken op zijn graf gelegd. Op Arabische graven liggen nooit foto’s of bloemen. Ze hebben niets met grote versierde graven. Hoe simpeler, hoe beter, van-

uit het idee dat we na de dood allemaal gelijk zijn. Vandaar ook die kei. En als je bij het graf iets plant waar vogels en andere dieren in de buurt iets aan hebben, is dat ook goed. Hakims graf is een leuke, fijne plek. We hebben er hele dagen doorgebracht, en we hebben er zelfs gepicknickt. De eerste jaren ging ik op 14 april naar Sint Annaparochie waar Hakim is verongelukt. Dat doe ik niet meer, maar ik ben wel altijd vrij op die dag.”

Na een overlijden ben je in een Marokkaanse familie geen dag alleen, klopt dat?

“De eerste veertig dagen heb je de godganse dag mensen om je heen. Want na een overlijden moet je, zodra dat kan, iemand condoleren. Als je bij de overledene een schuld hebt openstaan, moet je die als de wiedeweerga aflossen bij de nabestaanden. En als je ruzie hebt gehad, is dit het moment om het goed te maken. Andere mensen koken voor je. Marokkanen overstelpen je met zoveel aandacht dat je geen tijd hebt voor je eigen rouw. Een gulden middenweg tussen de culturen zou fijn zijn. Want het viel me op dat Nederlandse mensen me niet echt konden condoleren. Ze hadden er niet eens taal voor. Ze zijn ook gewoon bang, denk ik. Ik ken verhalen van Nederlandse mensen van wie naasten zijn overleden en niemand er daarna meer over praat. Dat lijkt me zo erg! Dan ben je 80 en ben je nog steeds alleen met je verdriet.”

Op welk moment kon je het met je zoon over zijn dode papa hebben?

“Hakim overleed toen Tariq net geboren was, dus Tariq heeft altijd geweten dat hij geen papa had. De eerste jaren heeft hij er geen last van gehad. Ik weet alleen nog dat zijn kleuterjuf vroeg waarom Tariq altijd zo van slag was na de kerstvakantie. Later bleek dat hij reageerde op mij, want de periode tussen zijn verjaardag, 12 januari, en 14 april, Hakims sterfdag, zijn niet mijn beste maanden van het jaar. Pas toen hij op zijn zesde ging rugbyen, kreeg hij door dat andere kinderen een papa hadden die naast het veld stonden. Toen kreeg hij het moeilijk. Hij vroeg: ‘Waarom zeggen andere mensen altijd tegen mij dat ik zo op mijn papa lijk? Want het is mijn papa, maar ik ken hem niet.’ Wildvreemde mensen die over zijn vader gaan praten, je kunt hem nog steeds niet geïrriteerder krijgen. Alleen ik mag dat doen.”

Is het een dubbel gevoel om in je kind je overleden man te zien?

“Ik vind het alleen maar fijn. De eerste keer dat me opviel hoe hij op de grond ging zitten of zijn T-shirt uittrok dacht ik: wow, dit kan niet gekopieerd zijn, dit is DNA.”

In hoeverre vertel je je zoon bewust dingen over zijn vader?

“Dat gaat vanzelf, tussen de bedrijven door. Ik moet wel oppassen dat niet al Hakims negatieve dingen ook ‘doodgaan’ en hij een soort verheerlijkt godspersoon wordt. Dat vind ik soms lastig, ik probeer daar realistisch in te zijn.”

Voel je als enig overgebleven ouder een grotere verantwoordelijkheid?

“Ik krijg vaak te horen hoe sneu het is dat ik alles in mijn eentje moet doen. Nou, ik kwam er vrij snel achter dat dat juist helemaal niet sneu was. Het is zielig voor Tariq, en voor mij dat ik mijn partner mis. Maar als ouder is het niet per se makkelijker om met zijn tweetjes te zijn, want je hebt verschillende inzichten in hoe je op wil voeden. Ik ben nu gewoon de baas, haha!”

Je ging na het overlijden in therapie. Is dat belangrijk?

“Absoluut, want ik had shock én rouw. Ik kon het niet echt voelen. Het was te veel, te groot. Ik ben hele stukken kwijt van de eerste twee jaar. Wanneer is Tariq gaan lopen? Dat soort dingen zijn blanco. Ze zeggen dat je geest zo werkt om door te kunnen leven. Maar het is wel zonde. Gelukkig heeft mijn huisarts me destijds geen kalmeringsmiddelen of antidepressiva gegeven. Hij zei: ‘Nadia, je hebt een baby, je kunt je niet veroorloven om je gevoel te dempen, je moet er doorheen.’ Ik moest het verlies meteen verwerken, zodat ik er voor mijn zoon kon zijn, en hij niet later met mijn shit zou komen te zitten.

De gedachte dat het sterven van je ouders het allerergste is, heb ik nu veel minder. Ik weet dat ik dat ook ga overleven. Ik heb wel altijd gezegd dat als Tariq doodgaat, ik ook een spuitje neem. Het verlies van mijn kind zou ik niet aankunnen.”

“Het viel me op dat Nederlandse mensen me niet echt konden condoleren”

Heb je als moslima geen probleem met een Allah die een vader zo vroeg uit zijn gezin wegrukt?

“Helemaal niet. Je moet er toch niet aan denken dat we allemaal blijven leven? Ik weet nog dat ik mijn therapeut vroeg: ‘Is het wel normaal om op mijn manier te rouwen?’ Want ik ben nooit boos geweest. Ik kan niet aan de ene kant heel blij zijn dat ik een leven geschonken heb gekregen en aan de andere kant boos zijn dat mij iemand wordt ontnomen. Nee. Mijn bevalling en het afscheid van Hakim volgden zo snel op elkaar dat ik dat niet los van elkaar kan zien. Voor mij hoort de dood bij het leven.” ■

“Laatst huilde ik toen de vaatwasser kapotging, die hadden we nog samen gekocht”